

Lespakket: "De weigering: mondiale ongelijkheid en systeemschokken"

Doelgroep

- **Graad:** derde graad secundair onderwijs (5de en 6de/7de jaar).
- **Finaliteiten:** doorstroom (ASO/KSO/TSO), dubbele finaliteit (TSO/KSO) en arbeidsmarktfinaliteit (BSO).
- **Vakken:** Nederlands, economie, maatschappelijke vorming / burgerschap, filosofie/levensbeschouwing, aardrijkskunde.

Algemene Leerdoelen (gekoppeld aan de eindtermen)

De leerlingen kunnen:

1. De oorzaken en gevolgen van een hypothetische mondiale grondstoffenstaking analyseren aan de hand van een literaire tekst.
2. De concepten 'Noord-Zuidrelatie', 'koloniale erfenis', 'kapitalisme vs. degrowth' en 'consumentengedrag' uitleggen en kritisch bevragen.
3. Het perspectief van verschillende personages (Tobias, Anna, de arbeiders in het Zuiden, de lokale consument) begrijpen en beargumenteren.
4. Reflecteren over hun eigen ecologische voetafdruk en consumptiepatroon in tijden van crisis.

Les 1: De vonk en de schok (literaire analyse & systeemanalyse)

Focus: begrijpend lezen, personages analyseren en de economische keten begrijpen.

1. Instap (10 minuten)

- **Trigger:** de leerkracht toont een smartphone, een T-shirt en een banaan. Vraag aan de klas: *"Wat gebeurt er als de mensen die de grondstoffen voor deze producten leveren, vanaf morgen zeggen: 'Stop, wij leveren niet meer'?"*
- Korte introductie van het verhaal *De weigering* (gesitueerd in het jaar 2047). Of beluister de korte samenvatting, te vinden op de pagina met lesmateriaal.

2. Kern/ werkvorm: perspectief-wissel (30 minuten)

De leerlingen hebben vooraf (of in de klas) de tekst gelezen. De klas wordt verdeeld in groepen op basis van de personages:

- **Groep Tobias:** De CEO van Coremetal. Hoe kijkt hij naar de wereld? (Focus op winst, subsidies, technologische oplossingen zoals e-wagens, maar ook zijn vaderliefde voor zijn dochter Anna).
- **Groep Anna:** De dramastudente/activiste. Wat drijft haar? (Focus op rechtvaardigheid, systeemkritiek, weigeren van privileges).

- **Groep de stem van het Zuiden (Naywezi De Vlieger):** Wat zijn de historische argumenten voor de staking? (Schuldenlast, koloniale plunderingen, ecologische schade).
- **Groep de lokale samenleving (Marcella & De aardappelventer):** Hoe reageren 'gewone' mensen op de crisis? (Hamsteren, inflatie, banenverlies).

Opdracht: Elke groep formuleert vanuit hun personage een reactie op de stelling: *"De staking in het Globale Zuiden is een criminele daad die de wereldorde vernietigt."*

3. Reflectie/ Slot (10 minuten)

- Plenaire korte pitch van de groepen.
- **Conclusie van les 1:** Onze westerse levensstijl is hyper-afhankelijk van een kwetsbare wereldwijde keten.

Les 2: De Economie van de toekomst (sociaal-economische verdieping)

Focus: systeemdenken: kapitalisme, postgrowth en koloniale Schuld.

1. Instap (5 minuten)

- Verwijs naar het citaat van Naywezi De Vlieger over de rentes en de schuldenlast van het Zuiden (bv. Zambia dat 38% van zijn budget gebruikt voor schuldaflossing).

2. Kern/ gedifferentieerde werkvorm per finaliteit (35 minuten)

Route A: Finaliteit doorstroom (theoretisch/ analytisch)

- **Concepten:** *Lineaire economie versus circulaire economie, postgroei en de Conferentie van Bandung (1955).*
- **Werkvorm: het debatpanel.** Boots de talkshow uit de tekst na. Leerlingen spelen de econoom, de politicus, de professor en Naywezi. Ze debatteren over de vraag: *Is het westerse kapitalisme moreel bankroet, of is er geen alternatief om armoede te bestrijden?*

Route B: dubbele finaliteit (toegepast/ conceptueel)

- **Concepten:** *grondstoffen schaarste, globalisering en lokale alternatieven (Urban mining & Share and repair).*
- **Werkvorm: de crisismanager.** De leerlingen kruipen in de huid van het stadsbestuur of de minister van economie. Ze ontwerpen de campagne voor het inleveren van metalen (zoals de tweede Wereldoorlog-campagne in de tekst) óf ze schrijven een beleidsplan voor het gedogen van het 'Share and Repair'-centrum in het krakerspand.

Route C: Arbeidsmarktfinaliteit (praktisch/ Ervaringsgericht)

- **Concepten:** *consumptiegedrag, prijsstijgingen (inflatie) en zelfvoorziening.*
- **Werkvorm: de survival-check.** Kijk naar het hamstergedrag in de hypermarkt in de tekst (tomatenpuree, kaarsen, wc-papier). De leerlingen maken een vergelijking tussen de

'luxé-koffie van €2600/kg' uit het begin en de 'chicorei- en schapenkeutelkoffie' op het einde.

- **Discussie:** welke vaardigheden (herstellen, fermenteren, lokale groenten kweken) worden plots levensbelangrijk als de wereldhandel stopt? Zouden zij kunnen overleven?

3. Slot (10 minuten)

- Elke route deelt zijn belangrijkste inzicht met de rest van de klas.
-

Les 3: De ethiek van het kantelpunt (filosofie, duurzaamheid & actie)

Focus: Ethiek, morele keuzes en de 'Liminale Fase' (de overgangsfase).

1. Instap (5 minuten)

- De leerkracht introduceert het begrip "**Liminale fase**" uit de tekst: *een tussentijd waarin alles wat vanzelfsprekend leek, verdwijnt en de nieuwe regels nog niet vaststaan.*

2. Kern/ werkvorm: het morele dilemma (35 minuten)

De leerlingen worden geconfronteerd met de twee grote morele keerpunten in het verhaal:

1. **Dilemma 1 (Tobias):** Tobias weet dat een miljardairsclubje een anonieme, dodelijke drone-aanval plant op de stakers om de 'wereldorde te redden'. Hij besluit uiteindelijk de pers te tippen, waardoor zijn eigen bedrijf implodeert maar er wel een revolutie uitbreekt. Was dit de juiste keuze? Heiligt het doel (wereldvrede/rechtvaardigheid) de middelen (economische crash)? Of omgekeerd, is het bombarderen van mensen ok om de bestaande wereldorde te bewaren.
 2. **Dilemma 2 (de buurt):** Anna stelt voor om van hun gigantische villa met zwembad een buurthuis te maken om goederen en warmte te delen met mensen 'die slechte tanden hebben en niet van opera houden'. *Zouden de leerlingen hun eigen bezit, kamer of luxe opgeven voor de gemeenschap in tijden van nood?*
- **Klasopdracht (Individuele reflectie/ creatief schrijven):** schrijf een kort dagboekfragment (150 woorden) als Anna of Tobias, exact 3 jaar later (in de nieuwe wereld van het slot). Hoe kijken zij terug op "Bevrijdingsdag"? Hebben ze spijt of zijn ze gelukkiger?

3. Evaluatie en afsluiting (10 minuten)

- Enkele leerlingen lezen hun dagboekfragment voor.
 - **Eindreflectie:** de tekst eindigt met een humoristische noot: *White Ebony koffie*, gemaakt van schapenkeutels. Dit symboliseert de verschuiving van absurde luxe (Black Ivory) naar lokale, solidaire creativiteit (White Ebony). Wat is de 'White Ebony' in het echte leven van de leerling?
-

Evaluatiemogelijkheden (naar keuze van de leerkracht)

- **Formatief:** actieve deelname aan het debat (Les 2) of de perspectief-wissel (Les 1).

- **Summatief (Nederlands):** beoordeling van het creatieve dagboekfragment (Les 3) op basis van inlevingsvermogen, tekstbegrip en grammaticale correctheid.
- **Summatief (Maatschappelijke Vorming/Economie):** een portfolio waarin de leerling de economische begrippen uit de tekst (subsidies, G77, IMF, circulariteit, inflatie) linkt aan de actuele actualiteit (bv. de klimaatconferenties of grondstoffenoorlogen).

De Black Ivory koffie uit **De grote weigering** kan je op [deze site](#) bestellen (het lijkt er op dat de prijs al wat gestegen is sinds ik mijn manuscript inleverde). Het vurige pleidooi van Naywezi De Vlieger over een eeuwenlange uitbuiting van het Globale Zuiden is geïnspireerd op studiewerk van o.a. Naomi Klein, Thomas Picketty, Nick Mynen, Oxfam International, Peter Frankopan, John Van Daele en Philipp Blomm. David Van Reybroeck is niet enkel een belangrijke pleitbezorger voor deliberatieve economie, hij bracht me ook op het spoor van de conferentie van Bandung in het magistrale Revolusi (De Bezige bij, 2020). Zijn ideeën rond ‘De kolonisatie van de toekomst’ (De Bezige Bij, 2022) en ‘De Wereld en de Aarde’ (Bezige bij, 2025) resoneren in enkele andere Zwarte zwanen verhalen. Dit verhaal is een mogelijke vertaling van het idee van de ‘Great Simplification’ waar Nate Hagan al jarenlang voor pleit. Het winkelcentrum voor repair- en share is effectief een droom van de [Transformisten](#). Of het lukt om koffiebonen in een schapenmaag te laten fermenteren heb ik niet uitgetoetst.